

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 361

Agrobiznes 2014

Rozwój agrobiznesu

**w okresie 10 lat przynależności Polski
do Unii Europejskiej**

Redaktorzy naukowci

Anna Olszańska

Joanna Szymańska

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Joanna Świrska-Korlub

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-462-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Halina Bartkiewicz , Czynniki wpływające na decyzje o obrocie ziemią rolniczą na przykładzie województwa lubuskiego.....	11
Katarzyna Boratyńska , Mechanizm bankructwa wybranego przedsiębiorstwa spożywczego	20
Katarzyna Domańska, Anna Nowak , Konkurencyjność polskiego rolnictwa na rynku Unii Europejskiej	29
Ludosław Drelichowski, Grzegorz Oszućik , Niektóre uwarunkowania rozwoju agrobiznesu w okresie po akcesji Polski do Unii Europejskiej	38
Maciej Dzikuć , Znaczenie wykorzystania współspalania biomasy w produkcji energii elektrycznej w Polsce	48
Maria Golinowska , Tendencje do zmian w nakładach na chemiczną ochronę rolnictwa w Polsce po roku 2004	57
Michał Jasiulewicz , Potencjał agrobiomasy lokalnej podstawą rozwoju biogazowni na przykładzie województwa zachodniopomorskiego	66
Elżbieta Kacperska , Konkurencyjność polskich artykułów rolnospożywczych na rynku Unii Europejskiej w latach 2004-2012.....	78
Halina Kałuża, Agnieszka Ginter , Innowacje w gospodarstwach rolniczych młodych rolników.....	89
Agnieszka Komor , Zmiany w rozmieszczeniu i specjalizacji regionalnej przemysłu spożywczego w układzie wojewódzkim	99
Jolanta Kondratowicz-Pozorska , Wsparcie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2004-2013 i w perspektywie 2014-2020.....	108
Jerzy Kopiński , Trendy zmian głównych kierunków produkcji zwierzęcej w Polsce w okresie członkostwa w UE	117
Jakub Kraciuk , Znaczenie produktów rolnospożywczych w polsko-niemieckiej wymianie handlowej	130
Barbara Kutkowska , Rolnictwo dolnośląskie 10 lat po akcesji do Unii Europejskiej	139
Robert Mroczek, Mirosława Tereszczuk , Zmiany w polskim przemyśle mięsnym po przystąpieniu do Unii Europejskiej.....	152
Wiesław Musiał, Tomasz Wojewodziec , Innowacyjność w zakresie gospodarowania ziemią rolniczą w regionach rozdrobnionych agrarnie.....	162
Grażyna Niewęglowska , Gospodarstwa ekologiczne – szansą czy zagrożeniem dla polskiego rolnictwa?	169

Mirosława Marzena Nowak , Spółdzielczość mleczarska w okresie przynależności Polski do UE	177
Łukasz Popławski , Kierunki wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich w opinii mieszkańców gminy Słupia Jędrzejowska	186
Henryk Runowski , Kształtowanie się dochodów gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej	195
Małgorzata Rutkowska-Podolowska , Zielone światło dla zysku – inwestycje ekologiczne	206
Adam Sadowski , Zmiany agrarne w polskim rolnictwie jako efekt przekształceń systemowych	215
Grzegorz Ślusarz, Marek Cierpiał-Wolan , Przeobrażenia strukturalne w rolnictwie Podkarpacia w dekadzie pełnego członkostwa Polski w UE	226
Iwona Szczepaniak , Strategie konkurencji stosowane przez polskich producentów żywności na rynku Unii Europejskiej	238
Elżbieta Jadwiga Szymańska , Zmiany strukturalne na rynku wieprzowiny w Polsce po integracji z Unią Europejską	249
Izabela Wielewska , Zainteresowanie upowszechnieniem inwestycji z zakresu odnawialnych źródeł energii w agrobiznesie	260
Aldona Zawajska , Zjawisko zagrabiania ziemi w kontekście praw własności	269
Dariusz Żmija , Innowacyjność przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w Polsce	281
Maria Zuba-Ciszewska, Jan Zuba , Wpływ struktury i cen sprzedanych produktów mleczarskich na efektywność sprzedaży wybranej spółdzielni mleczarskiej w różnych okresach	290

Summaries

Halina Bartkiewicz , Factors influencing decisions on trading agricultural land on the example of the Lubuskie Voivodeship	19
Katarzyna Boratyńska , Mechanism of bankruptcy of selected food industry company	28
Katarzyna Domańska, Anna Nowak , Competitiveness of Polish agriculture on the European Union market	37
Ludosław Drelichowski, Grzegorz Oszućik , Some conditions for the development of agribusiness in the period after the Polish accession to the European Union	46
Maciej Dzikuć , The importance of biomass co-firing in electricity production in Poland	56
Maria Golinowska , Trends in changes of expenditure on chemical plant protection in Poland after 2004	65
Michał Jasiulewicz , Local agri-biomass potential as a basis of the biogas plants development on the example of West Pomeranian Voivodeship	76
Elżbieta Kacperska , Competitiveness of Polish agro-food products on the EU market in the years 2004-2012	88

Halina Kaluża, Agnieszka Ginter , Innovations in agricultural farms of young farmers	98
Agnieszka Komor , Changes in arrangement and regional specialization of food industry in voivodeship system	107
Jolanta Kondratowicz-Pozorska , Support for ecological farms in Poland in 2004-2013 and in the perspective of 2014-2020	116
Jerzy Kopiński , Trends of changes of the main kinds of animal production in Poland in the period of its membership in the UE	128
Jakub Kraciuk , The role of agri-food products in the German-Polish trade..	138
Barbara Kutkowska , Lower Silesian agriculture after 10 years since the accession to the European Union	151
Robert Mroczek, Mirosława Tereszczuk , Changes in the Polish meat industry after the accession to the European Union	160
Wiesław Musiał, Tomasz Wojewodziec , Innovativeness in management of agricultural land in regions with agrarian fragmentation	168
Grażyna Niewęglowska , Organic farms – an opportunity or a threat for Polish agriculture?	176
Mirosława Marzena Nowak , Dairy cooperatives during the Polish membership in the EU	185
Łukasz Popławski , Directions of multifunctional development of rural areas in the opinion of inhabitants of Słupia Jędrzejowska commune	194
Henryk Runowski , Shaping incomes of agricultural farms in the European Union	205
Małgorzata Rutkowska-Podolowska , Green light for profit – environmental investments	214
Adam Sadowski , The agrarian structure changes in Polish agriculture as a result of the systemic transformations	225
Grzegorz Ślusarz, Marek Cierpiał-Wolan , Structural changes in agriculture in Podkarpacie in the decade of Poland's full membership in the European Union	237
Iwona Szczepaniak , Competition strategies used by Polish food producers on the market of the European Union	248
Elżbieta Jadwiga Szymańska , Structural changes in the pigmeat market after Polish integration with the European Union	259
Izabela Wielewska , Interest in popularization of investments in renewable energy sources in agribusiness	268
Aldona Zawojka , The phenomenon of land-grabbing in the context of property rights	280
Dariusz Żmija , Innovative character of food industry companies in Poland..	289
Maria Zuba-Ciszewska, Jan Zuba , The influence of the structure and prices of sold dairy products on the efficiency of sales of a selected milk cooperative in different periods of time	299

Agnieszka Komor

Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie

ZMIANY W ROZMIESZCZENIU I SPECJALIZACJI REGIONALNEJ PRZEMYSŁU SPOŻYWCZEGO W UKŁADZIE WOJEWÓDZKIM

Streszczenie: Celem niniejszego opracowania jest identyfikacja i analiza zmian w rozmieszczeniu i specjalizacji regionalnej przemysłu spożywczego w polskich województwach. Okres badawczy obejmuje lata 2004-2012. Analizy zmian w rozmieszczeniu dokonano w oparciu o zmiany struktury pracujących oraz zmiany struktury produkcji sprzedanej w przemyśle spożywczym w układzie regionalnym, natomiast zmiany specjalizacji zostały określone na podstawie wskaźnika specjalizacji Florence’a. Największy udział w zatrudnieniu oraz w produkcji sprzedanej przemysłu spożywczego odnotowano w regionach mazowieckim i wielkopolskim, a także w śląskim, małopolskim, łódzkim oraz kujawsko-pomorskim. W latach 2004-2012 wzrosło znaczenie w aktywizacji zasobów pracy regionu mazowieckiego, wielkopolskiego, łódzkiego oraz małopolskiego. Województwo łódzkie umocniło swoją pozycję także w odniesieniu do udziału w krajowej wartości produkcji sprzedanej. Występowanie specjalizacji regionalnej w zakresie produkcji artykułów spożywczych odnotowano głównie w regionie podlaskim, lubelskim, mazowieckim i warmińsko-mazurskim. Wymienione województwa w okresie analizy zwiększyły poziom specjalizacji.

Słowa kluczowe: przemysł spożywczy, rozmieszczenie przemysłu spożywczego, specjalizacja regionalna, lokalizacja działalności gospodarczej.

DOI: 10.15611/pn.2014.361.10

1. Wstęp

Zmiany w rozmieszczeniu i specjalizacji regionalnej w zakresie produkcji przemysłowej są związane m.in. z procesem transformacji systemowej, który implikował zmianę systemu gospodarowania. Ze względu na występowanie w otoczeniu przedsiębiorstw znacznych zmian o charakterze nieciągłym oraz narastanie procesów globalizacyjnych istnieje potrzeba określenia stopnia i kierunków przekształceń strukturalnych, wynikających z przyjętych przez przedsiębiorstwa strategii, które mają również wymiar przestrzenny. Podmioty gospodarcze poszukują lokalizacji w miejscach wyposażonych w walory lokalizacyjne, umożliwiające przedsiębior-

com osiągnięcie założonych celów. We współczesnej gospodarce obserwuje się równoczesne występowanie procesów globalizacji oraz regionalizacji, które są wzajemnie powiązane. Regionalizacja może być uznawana za jeden z etapów globalizacji, powodując podwyższenie konkurencyjności wewnątrz ugrupowania regionalnego, także w stosunku do zagranicy. Jednocześnie regionalizacja może następować w celu ograniczenia negatywnych skutków globalizacji [Sobiecki 2007]. Skutki procesu globalizacji są różne w zależności od wielkości przedsiębiorstw. Stąd też, szczególnie w odniesieniu do małych i średnich firm, istotnego znaczenia nabiera współpraca pomiędzy różnymi podmiotami, np. w postaci tworzenia struktur klastrów [Staszczak 2008].

2. Teoretyczne aspekty lokalizacji przedsiębiorstw

Lokalizacja oddziałuje na powiązania przedsiębiorstwa z otoczeniem zarówno konkurencyjnym, jak i ogólnym. Klasyczna teoria lokalizacji przemysłu została stworzona przez A. Webera [Weber 1909], a następnie kontynuowana przez A. Lösch. Koncepcja ta jest kontynuacją teorii lokalizacji produkcji rolnej J.H. Thünera [Thünen 1826]. A. Weber, zakładając działanie przedsiębiorstwa w warunkach wolnej konkurencji, w przestrzeni izotropowej poszukiwał optymalnego miejsca lokalizacji w oparciu o rachunek kosztów. W tych warunkach uznał on, że wśród czynników lokalizacji podstawowe znaczenie dla obniżania kosztów działalności w przedsiębiorstwie ma czynnik transportu (znaczenie modyfikujące mają czynniki związane z kosztami pracy oraz korzyści aglomeracji).

Neoklasyczna teoria lokalizacji przemysłu kładzie nacisk na maksymalizację sprzedaży poprzez zwrócenie uwagi na ceny, rynek zbytu, konkurencję i korzyści zewnętrzne (przedstawicielem tego nurtu jest m.in. T. Palander). Połączenia nurtu klasycznego z neoklasycznym dokonał A. Lösch [Lösch 1961], który za warunek wyboru optymalnej lokalizacji uznał maksymalizację zysku nominalnego, będącego podstawowym miernikiem branym pod uwagę przy ocenie konkurencyjności przedsiębiorstw w skali mikroekonomicznej.

Wśród nowych nurtów w teorii lokalizacji wymienić należy podejście behawioralne, kładące nacisk na czynniki personalne lokalizacji, koncepcję strukturalną czy też teorię gron M.E. Portera. Koncepcja behawioralna koncentruje się na tym, jak przedsiębiorcy faktycznie postępują przy podejmowaniu decyzji dotyczącej lokalizacji, a nie na tym, jak powinni się zachowywać. Podkreśla ona znaczenie lokalizacji jako czynnika wpływającego na konkurencyjność przedsiębiorstw. Zwolennicy koncepcji strukturalnej krytykują podejście ekonomiczne i ścisłe powiązanie procesów gospodarczych i społecznych oraz założoną zbyt dużą wolność poszczególnych przedsiębiorstw. Podejście to podkreśla wpływ globalizacji i umiędzynarodowienia na lokalizację przedsiębiorstw, które powodują dekompozycję łańcucha wartości dodanej [Maier, Tödtling 2006]. W podejściu strukturalnym eksponowane są powiązania przedsiębiorstwa na wejściu i na wyjściu, co skutkuje m.in. brakiem

samodzielności w podejmowaniu decyzji lokalizacyjnych, bo firma jest uwikłana w sieć powiązań. Nurt ten koresponduje z koncepcją klastrów stworzoną przez M.E. Portera [Porter 2001].

Warunkiem koniecznym powstania klastra jest bliskość terytorialna podmiotów oraz koncentracja przestrzenna i branżowa firm. Funkcjonowanie w strukturze klastrowej stwarza możliwości osiągnięcia trwałej przewagi konkurencyjnej, której w warunkach nieustannie zmieniającego się otoczenia pojedyncze przedsiębiorstwo nie jest w stanie uzyskać. Ponadto obserwuje się dynamiczny rozwój jednostek przestrzennych, w obrębie których taka kooperacja przedsiębiorstw i instytucji ma miejsce [Komor, Matras-Bolibok, Żelazko 2006].

3. Rozmieszczenie i specjalizacja regionalna przemysłu spożywczego w latach 2004-2012 w ujęciu wojewódzkim

Analiza zmian struktury przemysłu spożywczego w Polsce w latach 2004-2012 napotyka na trudności związane ze zmianą obowiązującej klasyfikacji działalności [Rozporządzenie Rady Ministrów z 24 grudnia 2007 r. ...]. W związku z powyższym w statystyce publicznej dostępne są do 2008 r. dane według PKD 2004, natomiast od 2009 r. można pozyskać dane agregowane zgodnie z klasyfikacją PKD 2007. W odniesieniu do przemysłu spożywczego nie ma bezpośredniego klucza powiązań pomiędzy omawianymi klasyfikacjami. Przemysł spożywczy został zaklasyfikowany:

- według klasyfikacji PKD 2004: Sekcja D – Przetwórstwo przemysłowe, Podsekcja DA – Produkcja artykułów spożywczych, napojów i wyrobów tytoniowych, Dział 15 – Produkcja artykułów spożywczych i napojów;
- PKD 2007: Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe, Dział 10 – Produkcja artykułów spożywczych, oraz Dział 11 – Produkcja napojów.

Ze względu na dostępność danych statystycznych okres badawczy podzielono na dwie części. Pierwsza z nich obejmuje lata 2004-2008, w których przemysł spożywczy jest analizowany łącznie z produkcją napojów (Dział 15 według PKD 2004). W latach 2009-2012 analizie poddano Dział 10 według PKD 2007 – Produkcja artykułów spożywczych (z powodu braku danych dla większości województw dotyczących Działu 11 – Produkcja napojów).

W analizowanym okresie w strukturze pracujących w przemyśle spożywczym dominującą pozycję miało województwo mazowieckie, w dalszej kolejności wielkopolskie, śląskie, małopolskie, łódzkie oraz kujawsko-pomorskie (tab. 1). Łączny udział pracujących w sektorze przedsiębiorstw w przemyśle spożywczym na terenie omawianych województw kształtował się w latach 2004-2012 w granicach 63,9%-65,2%.

W latach 2009-2012 zauważyć można wzrost znaczenia województw mazowieckiego, łódzkiego, śląskiego i wielkopolskiego w strukturze pracujących w przemyśle spożywczym. W latach 2004-2008 wzrósł udział zatrudnienia w województwach mazowieckim, warmińsko-mazurskim, łódzkim, małopolskim i wielkopolskim.

Tabela 1. Zmiany struktury pracujących w przemyśle spożywczym w Polsce w latach 2004-2012 według województw

Województwa	Struktura pracujących (Polska = 100) [%]				Zmiana struktury pracujących [p.p.] *	
	2004	2008	2009	2012	2004-2008	2009-2012
Łódzkie	6,7	7,1	7,1	7,4	0,5	0,3
Mazowieckie	19,7	20,8	20,0	21,0	1,1	0,9
Małopolskie	6,9	7,2	7,5	7,5	0,3	0,0
Śląskie	9,7	9,2	9,1	9,3	-0,6	0,2
Lubelskie	5,1	5,0	5,2	5,1	-0,1	-0,1
Podkarpackie	3,4	3,3	3,2	3,2	-0,1	-0,1
Podlaskie	3,6	3,6	3,8	3,9	0,0	0,0
Świętokrzyskie	2,3	2,0	2,1	2,1	-0,3	0,0
Lubuskie	2,0	1,9	2,0	2,0	-0,1	-0,1
Wielkopolskie	14,2	14,4	13,6	13,6	0,2	0,1
Zachodniopomorskie	4,0	3,7	4,1	4,0	-0,3	-0,1
Dolnośląskie	3,6	3,5	3,7	3,5	-0,2	-0,2
Opolskie	2,4	1,9	2,0	1,8	-0,5	-0,2
Kujawsko-pomorskie	7,3	6,5	6,6	6,2	-0,8	-0,4
Pomorskie	5,3	5,3	5,2	4,9	0,0	-0,3
Warmińsko-mazurskie	3,7	4,6	4,9	4,7	0,9	-0,1
Polska	100,0	100,0	100,0	100,0	-	-

* punkty procentowe.

Źródło: opracowanie własne na podstawie biuletynów statystycznych województw.

W latach 2004-2012 największy udział w strukturze produkcji sprzedanej przemysłu spożywczego miało województwo mazowieckie; na drugim miejscu plasowało się wielkopolskie (tab. 2). Wśród jednostek przestrzennych, na terenie których generowana była znaczna wartość krajowej produkcji sprzedanej, wymienić należy ponadto region łódzki, kujawsko-pomorski, śląski i małopolski. Łączny udział omawianych województw w strukturze produkcji sprzedanej przemysłu spożywczego w Polsce w latach 2004-2012 kształtował się w granicach 66,9%-69,5%.

W latach 2004-2008 znacznie wzrósł udział województwa warmińsko-mazurskiego w krajowej produkcji sprzedanej, w kolejnych latach pozycja regionu uległa stagnacji. Województwo mazowieckie cechowało się wzrostem udziału w strukturze produkcji sprzedanej w początkowym okresie analizy, a w kolejnych latach udział ten uległ obniżeniu. W obu analizowanych okresach wzmocnieniu uległa pozycja województwa łódzkiego. W latach 2009-2012 wzrosło także znaczenie regionu małopolskiego, świętokrzyskiego i dolnośląskiego.

Tabela 2. Zmiany struktury produkcji sprzedanej w przemyśle spożywczym w Polsce w latach 2004-2012 według województw

Województwa	Struktura produkcji sprzedanej (Polska = 100) [%]				Zmiana struktury produkcji sprzedanej [p.p.] *	
	2004	2008	2009	2012	2004-2008	2009-2012
Łódzkie	5,6	6,1	6,5	8,5	0,5	2,0
Mazowieckie	23,7	24,5	24,2	23,4	0,8	-0,8
Małopolskie	5,4	5,4	5,9	6,4	0,0	0,5
Śląskie	9,2	8,7	7,4	6,8	-0,4	-0,6
Lubelskie	3,9	4,3	3,9	3,7	0,3	-0,3
Podkarpackie	1,9	1,7	1,7	1,6	-0,3	-0,1
Podlaskie	4,8	4,9	5,5	5,4	0,1	-0,1
Świętokrzyskie	2,0	1,4	1,3	1,7	-0,7	0,3
Lubuskie	1,8	1,8	1,6	1,5	0,0	-0,2
Wielkopolskie	17,1	17,7	15,3	14,7	0,6	-0,6
Zachodniopomorskie	3,7	3,0	4,0	3,6	-0,7	-0,4
Dolnośląskie	3,0	2,8	3,5	3,8	-0,2	0,3
Opolskie	2,3	1,9	2,0	1,9	-0,4	-0,1
Kujawsko-pomorskie	7,5	7,1	7,6	7,6	-0,5	-0,1
Pomorskie	4,0	3,8	4,0	3,9	-0,3	-0,1
Warmińsko-mazurskie	3,9	5,1	5,6	5,6	1,2	0,0
Polska	100,0	100,0	100,0	100,0	-	-

* punkty procentowe.

Źródło: opracowanie własne na podstawie biuletynów statystycznych województw.

W celu określenia poziomu specjalizacji regionalnej w zakresie przemysłu spożywczego dokonano obliczenia wskaźnika specjalizacji Florence'a. Pozwala on na zidentyfikowanie funkcji wyspecjalizowanych województw, czyli dziedzin działalności gospodarczej, których znaczenie w danej jednostce przestrzennej jest większe niż w zbiorze badanych jednostek [Strahl (red.) 2006; Gwosdz, Ciechowski, Micek 2010]. Przyjmuje się, że jeżeli wartość wskaźnika Florence'a przekracza 1, to produkcja w województwie jest silniej rozwinięta od produkcji krajowej.

W celu wyznaczenia funkcji wyspecjalizowanych regionów zastosowano wskaźnik specjalizacji Florence'a zgodnie z formułą [Strahl (red.) 2006]:

$$W_{sl} = \frac{Z_iR}{ZR} \div \frac{Z_iK}{ZK},$$

gdzie: Z_iR – zatrudnienie w działalności i w województwie,
 ZR – zatrudnienie ogółem w województwie,

Z_iK – zatrudnienie w działalności i w kraju,
 ZK – zatrudnienie ogółem w kraju.

W 2012 r. najwyższym poziomem specjalizacji w zakresie przemysłu spożywczego cechował się region podlaski, przy czym w latach 2004-2012 poziom specjalizacji województwa uległ wzmocnieniu (tab. 3).

Tabela 3. Wskaźnik specjalizacji Florence’a w latach 2004-2012 w przemyśle spożywczym według województw

Województwa	2004	2008	2009	2012
Łódzkie	0,96	1,01	0,99	1,09
Mazowieckie	1,40	1,49	1,51	1,55
Małopolskie	0,95	1,00	1,06	1,02
Śląskie	0,74	0,67	0,64	0,65
Lubelskie	1,44	1,54	1,56	1,59
Podkarpackie	0,62	0,61	0,61	0,60
Podlaskie	1,69	1,78	1,82	1,87
Świętokrzyskie	0,88	0,76	0,79	0,81
Lubuskie	0,76	0,67	0,67	0,67
Wielkopolskie	1,11	1,12	1,04	1,05
Zachodniopomorskie	1,08	1,04	1,18	1,09
Dolnośląskie	0,49	0,44	0,45	0,43
Opolskie	0,90	0,78	0,80	0,73
Kujawsko-pomorskie	1,20	1,13	1,16	1,09
Pomorskie	0,90	0,90	0,90	0,89
Warmińsko-mazurskie	1,09	1,34	1,40	1,35

Źródło: opracowanie własne na podstawie biuletynów statystycznych województw.

W dalszej kolejności znalazły się województwa: lubelskie, mazowieckie i warmińsko-mazurskie, które w okresie analizy zwiększyły poziom specjalizacji. Wskaźnik specjalizacji Florence’a w 2012 r. osiągnął ponadto wartość przekraczającą jedność w odniesieniu dla województwa łódzkiego, zachodniopomorskiego, kujawsko-pomorskiego, wielkopolskiego i małopolskiego. Zgodnie z wynikami badań produkcja żywności na terenie omówionych województw przekracza wewnętrzne potrzeby regionu, co implikuje możliwość eksportu nadwyżek poza obszar tych jednostek przestrzennych. Pozostałe województwa nie specjalizują się w zakresie produkcji artykułów spożywczych. Gospodarki regionów dolnośląskiego i podkarpackiego cechują się w tym kontekście największym zapotrzebowaniem na import żywności.

4. Zakończenie

W niniejszym opracowaniu podjęto próbę identyfikacji i analizy zmian w rozmieszczeniu i specjalizacji regionalnej przemysłu spożywczego w polskich województwach. W toku badań wykazano, że w 2012 r. największy udział w krajowej strukturze zatrudnienia i w strukturze wartości produkcji sprzedanej miały województwa: mazowieckie i wielkopolskie, a w dalszej kolejności: śląskie, małopolskie, łódzkie oraz kujawsko-pomorskie. Koncentracja przemysłu spożywczego w omawianych regionach wskazuje na możliwość tworzenia struktur klastrowych.

W latach 2004-2012 odnotowano wzrost znaczenia w aktywizacji zasobów pracy regionu mazowieckiego, wielkopolskiego, łódzkiego oraz małopolskiego. W latach 2009-2012 wzrosła także rola województwa śląskiego. Region łódzki umocnił w latach 2004-2012 swoją pozycję również w odniesieniu do udziału w krajowej wartości produkcji sprzedanej. W latach 2009-2012 wzrosło znaczenie województw małopolskiego, świętokrzyskiego i dolnośląskiego w generowaniu wartości produkcji sprzedanej przemysłu spożywczego. Wszystkie regiony, które umocniły swoją pozycję w strukturze przemysłu spożywczego w Polsce, cechują się przynajmniej przeciętnym w skali krajowej poziomem atrakcyjności inwestycyjnej dla działalności przemysłowej (wyjątkiem jest jedynie województwo świętokrzyskie, które zostało zaliczone do najgorszej klasy atrakcyjności inwestycyjnej) [Godlewska-Majkowska i in. 2013]. Potwierdza to tezę, że następuje przemieszczanie przemysłu spożywczego do regionów oferujących przedsiębiorcom najlepsze walory lokalizacyjne.

Pozycja pozostałych województw w strukturze przemysłu spożywczego w latach 2004-2012 uległa osłabieniu lub stagnacji, przy czym:

- największe zmniejszenie udziału w strukturze pracujących odnotowano w regionie kujawsko-pomorskim i opolskim;
- najsilniejszym spadkiem udziału w strukturze produkcji sprzedanej przemysłu spożywczego cechował się region zachodniopomorski i śląski, a także kujawsko-pomorski i opolski.

Zidentyfikowano występowanie specjalizacji regionalnej w zakresie produkcji artykułów spożywczych, głównie w regionach: podlaskim, lubelskim, mazowieckim i warmińsko-mazurskim. Wymienione województwa w okresie analizy zwiększyły poziom specjalizacji. Specjalizacja regionalna w zakresie przemysłu spożywczego sprzyja tworzeniu struktur klastrowych na terenie omawianych regionów. Na podkreślenie zasługuje fakt, że poza województwem mazowieckim występowanie specjalizacji regionalnej w zakresie produkcji żywności wykazano w województwach Polski wschodniej, charakteryzujących się niskimi ocenami potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej dla produkcji przemysłowej przy jednoczesnym występowaniu silnych tradycji w zakresie produkcji rolno-żywnościowej.

Literatura

- Biuletyn statystyczny województwa dolnośląskiego*, 2006, 2009, 2010, 2013, US we Wrocławiu, Wrocław.
- Biuletyn statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego*, 2006, 2009, 2010, 2013, US w Bydgoszczy, Bydgoszcz.
- Biuletyn statystyczny województwa lubelskiego*, 2006, 2009, 2010, 2013, US w Lublinie, Lublin.
- Biuletyn statystyczny województwa lubuskiego*, 2006, 2009, 2010, 2014, US w Zielonej Górze, Zielona Góra.
- Biuletyn statystyczny województwa łódzkiego*, 2006, 2009, 2010, 2013, US w Łodzi, Łódź.
- Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego*, 2006, 2009, 2010, 2013, US w Krakowie, Kraków.
- Biuletyn statystyczny województwa mazowieckiego*, 2006, 2009, 2010, 2013, US w Warszawie, Warszawa.
- Biuletyn statystyczny województwa opolskiego*, 2006, 2009, 2010, 2013, US w Opolu, Opole.
- Biuletyn statystyczny województwa podkarpackiego*, 2006, 2009, 2010, 2013, US w Rzeszowie, Rzeszów.
- Biuletyn statystyczny województwa podlaskiego*, 2006, 2009, 2010, 2013, US w Białymstoku, Białystok.
- Biuletyn statystyczny województwa pomorskiego*, 2006; 2009; 2010; 2013, US w Gdańsku, Gdańsk.
- Biuletyn statystyczny województwa śląskiego*, 2006, 2009, 2010, 2013, US w Katowicach, Katowice.
- Biuletyn statystyczny województwa świętokrzyskiego*, 2006, 2009, 2010, 2013, US w Kielcach, Kielce.
- Biuletyn statystyczny województwa warmińsko-mazurskiego*, 2006, 2009, 2010, 2013, US w Olsztynie, Olsztyn.
- Biuletyn statystyczny województwa wielkopolskiego*, 2006, 2009, 2010, 2013, US w Poznaniu, Poznań.
- Biuletyn statystyczny województwa zachodniopomorskiego* 2006, 2009, 2010, 2013, US w Szczecinie, Szczecin.
- Godlewska-Majkowska H., Komor A., Zarębski P., Typa M., 2013, *Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2013*, CARiL, Warszawa, <http://www.paiz.gov.pl/publikacje/województwa> (15.02.2014).
- Gwosdz K., Ciechowski M., Micek G., 2010, *Ekonomiczne podstawy funkcjonowania i rozwoju gospodarki miast*, [w:] B. Domański, A. Noworól (red.), *Badanie funkcji, potencjału oraz trendów rozwojowych miast w województwie małopolskim*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej oraz Instytut Spraw Publicznych UJ, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków.
- Komor A., Matras-Bolibok A., Żelazko B., 2006, *Klaster przemysłowy jako zjawisko przestrzenne w teorii i praktyce*, [w:] E. Bojar (red.), *Klustry jako narzędzia lokalnego i regionalnego rozwoju gospodarczego*, Wydawnictwo Politechniki Lubelskiej, Lublin.
- Lösch A., 1961, *Gospodarka przestrzenna*, PWE, Warszawa.
- Maier G., Tödtling F., 2006, *Regional- und Standortökonomik. Standorttheorie und Raumstruktur*, Springer Wien, New York, Wiedeń.
- Porter M.E., 2001, *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD), Dz. U. 2007, nr 251, poz. 1885.
- Sobiecki R., 2007, *Globalizacja a funkcje polskiego rolnictwa*, SGH, Warszawa.
- Staszczak D.E., 2008, *Znaczenie regionalizacji i globalizacji dla konkurencyjności polskich przedsiębiorstw agrobiznesu*, Roczniki Naukowe SERiA, tom X, zeszyt 2, s. 246-250.
- Strahl D. (red.), 2006, *Metody oceny rozwoju regionalnego*, Wydawnictwo AE we Wrocławiu, Wrocław.
- Thünen J.H., 1826, *Der isolierte Staat in Beziehung auf Landwirtschaft und Nationalökonomie*, Hamburg.
- Weber A., 1909, *Über den Standort der Industrien. I Teil, Reine Theorie des Standorts*, Tübingen.

CHANGES IN ARRANGEMENT AND REGIONAL SPECIALIZATION OF FOOD INDUSTRY IN VOIVODESHIP SYSTEM

Summary: This paper examines and identifies the changes in arrangement and regional specialization of food industry in Polish voivodeships. An analysis was made basing upon employment structure changes as well as the change in food industry output in the regional system and the concentration changes were defined by an analysis of Florence specialization coefficient. Two voivodeships were characterized by the highest share in both employment and output of food industry: Mazovia, and Great Poland (Wielkopolska) and the following voivodeships were next: Silesia, Małopolska, Łódź and Kujawsko-Pomorskie. The following voivodeships are characterized by regional specialization within food production: Podlaskie, Lubelskie, Mazovia and Warmińsko-Mazurskie.

Keywords: food industry, food industry arrangement, regional specialization, economic activity localization.